KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 28.2.2024

EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNAN VEROJAOSTOLLE

Asia: O 9/2024 vp Autoilun verotuksen kokonaisuus

Kuluttajaliitto ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto otsikkoasiassa.

Ilmastonmuutos on yksi suurimmista ihmiskuntaa kohtaavista uhkista ja sitä pitää pyrkiä torjumaan tehokkaasti. Kuluttajaliiton mielestä on tärkeää, että päästövähennyksiin tähtäävät politiikkatoimet toteutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti ja siten, että kaikki yhteiskunnan toimijat osallistuvat niihin mahdollisuuksiensa mukaan. Päästövähennystoimien oikeudenmukainen kohdentuminen on perusedellytys niiden hyväksyttävyydelle.

Kuluttajaliitto katsoo, että huoli monien kotitalouksien joutumisesta taloudellisesti erittäin vaikeaan asemaan arjen nousevien kustannusten johdosta on varteenotettava. Kuluttajaliiton viimeksi joulukuussa 2023 Aula Researchilla teettämän kuluttajaselvityksen (N=2055) mukaan liki neljännes kertoo, että kuukausittaiset elinkustannukset eivät voi nousta lainkaan nykyisestä, ja neljännes puolestaan näkee, että nousuvaraa on maksimissaan 100 euroa. Kokemus taloudellisesta joustovarasta on pysynyt suhteellisen samana edelliseen, toukokuussa 2023 tehtyyn mittauskertaan nähden. Taloudellisesti hankalin tilanne on yksinasujilla, yksinhuoltajilla, pienituloisilla sekä vuokra-asunnossa asuvilla.

44 % vastaajista sanoi joulukuussa 2023 teetetyssä selvityksessä polttoaineen hinnannousun vaikuttaneen jokseenkin paljon tai erittäin paljon omaan taloudelliseen tilanteeseen selvitystä edeltäneen puolen vuoden aikana. Erityisen suurina vaikutukset koettiin maaseudulla tai muulla harvaan asutulla alueella sekä lapsiperheissä. Autolla ajamisesta on korkeiden hintojen vuoksi säästänyt 33 % vastaajista, mikä on pienempi osuus vastaajista kuin aiemmilla selvityskerroilla (toukokuu 2023 35 %, marraskuu 2022 40 %).

Arjen elinkustannusten nousu, erityisesti energiakustannusten, ruoan hinnan sekä asuntolainojen korkojen nousu kurittavat kotitalouksia. Tämä kehitys näkyy väistämättä kotitalouksien arjessa ja niin halukkuudessa kuin kyvyssäkin tehdä aiempaa kestävämpiä kulutusvalintoja, mikäli niitä ei saada tehtyä kuluttajille helpoiksi, ensisijaisiksi ja ennen kaikkea kohtuuhintaisiksi. Uusimman kuluttajaselvityksemme mukaan 6 % vastaajista olisi valmis maksamaan merkittävästikin enemmän liikkumisesta, mikäli se edistäisi kestävää kehitystä ja ekologista kestävyyttä. 38 % sanoi olevansa valmis maksamaan jonkin verran enemmän ja tasan puolet vastaajista ei laisinkaan. Maksuhalukkuudessa oli havaittavissa suuria eroja erityisesti vastaajien tulotason sekä puoluekannan perusteella.

On selvää, että meidän on pienennettävä ilmasto- ja ympäristövaikutuksia lähtökohtaisesti kaikkialla ja kaikissa toiminnoissa yhteiskunnassa. Asuminen, ruoka ja liikkuminen ovat kotitalouksien ilmasto- ja ympäristövaikutuksien suurimpia lähteitä. Liikenteellä on iso merkitys kokonaispäästöjen kehitykselle. Siksi on selvää, että myös liikenteen osalta on tehtävä toimenpiteitä, joilla päästöjä pyritään pienentämään. Henkilöliikenteen osuus liikenteen päästöistä on huomattava ja siksi myös tähän sektoriin on löydettävä toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa kehitykseen. Kuluttajaliitto katsoo, että taloudellisen ohjauksen keinot ovat yleisesti ottaen yksi tapa ohjata kulutusta ja käyttäytymistä ja liitto on kannattanut verotuksen muuttamista nykyistä enemmän kestäviä kulutusvalintoja tukevaksi niin

Kuluttajaliitto ry Konsumentförbundet rf
The Consumers' Union of Finland
Ritarikatu 1 B, 00170 Helsinki | +358 9 454 2210 | info@kuluttajaliitto.fi | kuluttajaliitto.fi

ympäristö- kuin terveysperusteisestikin. Vero-ohjauksen tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti tapahtua siten, että kestävämpien valintojen verotusta kevennetään muihin verrattuna. Samanaikaisesti on muistettava, että vero-ohjaus ei voi toimia ainoana keinona, vaan siihen on yhdistettävä muita tehokkaita ohjaus- ja tukikeinoja, joilla kestävämmistä valinnoista tehdään kuluttajille ensisijaisia, saavutettavia sekä kohtuuhintaisia. Liikenteen osalta tämä tarkoittaa esimerkiksi sähköautojen hankinnan tukemista (oikein kohdennettuna), työmatkavähennyksiä, vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluinfrastruktuurin kehittämistä huomioiden Suomen erityisolosuhteet (pitkät välimatkat, sääolosuhteet jne.) ja julkisen liikenteen saavutettavuuden ja saatavuuden parantamista. Kuluttajaliitto kuitenkin toteaa, että tällä hetkellä polttomoottoriautot ovat monille välttämättömiä työssäkäynnin ja arjen sujumisen näkökulmasta.

Verojen suuri osuus polttoaineiden hinnasta on omiaan aiheuttamaan tyytymättömyyttä kuluttajissa. Toisaalta tämä mahdollistaa kuluttajien taloudellisen ohjaamisen paremmin kuin monissa muissa tuotteissa, joissa verojen osuus on pienempi. Kuluttajaliitto katsoo, että polttoaineiden verotusta tulee tarkastella osana laajempaa liikenteen päästövähennyksiä koskevaa kokonaisuutta, jossa ohjaavien ja tukevien toimien tulee olla tasapainossa ja huomioida suunniteltujen toimien vaikutukset kotitalouksille erityisesti nykyisessä vaikeassa taloustilanteessa. Kokonaisuuden yleisen hyväksyttävyyden saavuttaminen edellyttää sitä, ettei laajoille kuluttajaryhmille aiheudu kohtuuttomia vaikeuksia arjessa ja että kaikilla on aito mahdollisuus osallistua ja tehdä kestäviä valintoja.

Esillä on ollut aloitteita polttoaineiden verojen alentamiseksi. Fossiilisten polttoaineiden verojen alentamisen sijaan Kuluttajaliitto katsoo, että päästövähennystarpeen kannalta parempi ja sosiaalisesti oikeudenmukaisempi tapa kompensoida jakeluvelvoitteen korottamisesta aiheutuvia kuluja olisi esimerkiksi kotitalouksille jaettava tasapalautus, sillä se kohdistuisi selvemmin pienituloisille kotitalouksille. Palautusmalli ei vesittäisi liikenteen päästövähennystavoitteita toisin kuin polttoaineveron alennus, joka kannustaisi ajamaan enemmän. Tasapalautus ei muuttaisi ajamisen hintaa, joten tällaista ilmastolle haitallista kannustinta ei syntyisi.

Yleisellä tasolla Kuluttajaliitto on kuitenkin sitä mieltä, että ilmastotoimet pitää toteuttaa sillä tavalla tehokkaasti, että ihmisille aiheutuva suora ja epäsuora taloudellinen rasitus on mahdollisimman pieni. On myös huolehdittava, että kukaan ei joudu kohtuuttomaan asemaan esimerkiksi asuinpaikkansa, tulojensa pienuuden tai muiden vastaavien syiden vuoksi. Tarvittaessa toimenpiteiden aiheuttamia ongelmia tulee kompensoida kaikkein heikoimmassa asemille oleville suunnatuilla tukitoimilla.

Kuluttajaliitto ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö, OTK